

KERUEN

M.O. ÁÝEZOV
ATYNDAGY ÁDEBIET
JÁNE ÓNER
INSTITYTYNYŇ

HABARSHYSY

M.O. AUEZOV INSTITUTE
OF LITERATURE AND ART

HERALD

ИНСТИТУТ ЛИТЕРАТУРЫ
И ИСКУССТВА ИМЕНИ
М.О.АУЭЗОВА

ВЕСТНИК

№3, 76-ТОМ

2022

ISSN 2078-8134

**М.О.ӘУЕЗОВ АТЫНДАҒЫ
ӘДЕБИЕТ ЖӘНЕ ӨНЕР ИНСТИТУТЫ**

КЕРУЕН

ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

2005 жылы құрылған

**№3, 76-том
2022**

ISSN 2078-8134

ИНСТИТУТ ЛИТЕРАТУРЫ И ИСКУССТВА
ИМ. М.О.АУЭЗОВА

КЕРУЕН

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ

основан в 2005 году

№3, том 76
2022

ISSN 2078-8134

**M.O.AUEZOV INSTITUTE OF
LITERATURE AND ART**

KERUEN

SCIENTIFIC JOURNAL

founded in 2005

№3, 76 vol
2022

Ғылыми журнал

Ғылыми журнал 2005
жылдан бері шығады.

Құрылтайшысы және
баспагері:

М.О. Әуезов атындағы Әдебиет
және өнер институты

Редакция мен баспагер
мекен жайы:

Заңды мекен-жайы: Қазақстан,
Алматы қ. Шевченко к-сі, 28,
050010,

Нақты мекен-жайы: Қазақстан,
Алматы қ. Құрманғазы к-сі, 29,
2-қабат, 050010,

Тел. : +7 (727) 272-74-11,
+7 (727) 300-32-45.

Электрондық пошта:
keruenjournal@mail.ru,
info@litart.kz .

ISSN 2078-8134

Жылына 4 рет жарық көреді.

Журнал 2005 жылғы
24 наурызда Қазақстан
Республикасының Мәдениет,
ақпарат және спорт
министрлігі, Ақпарат және
мұрағат комитетінде тіркелген.
Тіркеу куәлігі: 2005 жылғы 24
наурыздағы №5844-Ж.

«КЕРУЕН»

№3, 76-том, 2022

Бас редактор:

МАТЫЖАНОВ Кенжехан Ісләмжанұлы,
филология ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА
корреспондент мүшесі, М.О. Әуезов атындағы
Әдебиет және өнер институтының бас директоры
(Алматы, Қазақстан)

Бас редактордың орынбасарлары:

Ғылыми редактор:

ҚАЛИЕВА Альмира Қайыртайқызы, фило-
логия ғылымдарының кандидаты, М.О. Әуезов
атындағы Әдебиет және өнер институты бас
директорының ғылым жөніндегі орынбасары
(Алматы, Қазақстан)

Жауапты редакторлар:

СҰЛТАН Ертай, PhD, М.О. Әуезов атындағы
Әдебиет және өнер институты бас директорының
орынбасары (Алматы, Қазақстан)

САРСЕНБАЕВА Жансұлу Баденқызы,
магистр, М.О.Әуезов атындағы Әдебиет және
өнер институтының ғылыми қызметкері
(Алматы, Қазақстан)

Научный журнал

Журнал издается с 2005
года.

Учредитель и издатель:

Институт литературы и
искусства
им. М.О. Ауэзова.

Адрес редакции и издателя:

Юридический адрес:
Казахстан, г. Алматы, ул.
Шевченко 28, 050010,
Фактический адрес: Казахстан,
г. Алматы, ул. Курмангазы 29,
2 этаж. 050010,
Тел.: +7 (727) 272-74-11,
+7 (727) 300-32-45.
Email: keruenjournal@mail.ru,
info@litart.kz.

ISSN 2078-8134

Выходит 4 раза в год

**Журнал зарегистрирован
24 марта 2005 года в
Комитете информации
и архивов Министерства
культуры, информации и
спорта**

Республики Казахстан.

**Свидетельство о регистрации:
24 марта 2005 г. №5844-Ж.**

«КЕРУЕН»

№3, том 76, 2022

Главный редактор:

МАТЫЖАНОВ Кенжехан Слямжанович,
доктор филологических наук, член-корреспон-
дент НАН РК, генеральный директор Института
литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы,
Казахстан)

Заместители главного редактора:

Научный редактор:

КАЛИЕВА Альмира Кайыртаевна, кандидат
филологических наук, заместитель по науке
генерального директора Института литературы
и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан).

Ответственный редакторы:

СУЛТАН Ертай, PhD, заместитель генераль-
ного директора Института литературы и
искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан).

САРСЕНБАЕВА Жансулу Баденовна, магистр,
научный сотрудник Института литературы и
искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан).

Scientific journal

The journal has been
published
since 2005

Constitutor and publisher:

M.O. Auezov Institute of
Literature and Art

**Address of the editorial and
publishing office:**

28, Shevchenko str., Almaty,
050010, Kazakhstan

Tel.: +7 (727) 272-74-11,

+7 (727) 300-32-45.

E-mail: keruenjournal@mail.ru,
info@litart.kz.

ISSN 2078-8134

Published 4 times a year

**The journal was registered
on March 24, 2005 in the
Committee of Information and
Archives of the Ministry of
Culture, Information and Sports
of the Republic of Kazakhstan.
Registration certificate: March
24, 2005 No. 5844-Zh.**

«KERUEN»

№3, 76 vol, 2022

Editor-in-Chief:

MATYZHANOV Kenzhekhan Islamzhanovich,
Doctor of Philology, Corresponding Member of
the National Academy of Sciences of the Republic
of Kazakhstan, Director General of the Institute of
Literature and Art named after MO Auezov (Almaty,
Kazakhstan)

Deputy Editors-in-Chiefs:

Scientific editor:

KALIEVA Almira Kairtayevna, Candidate of
Philological Sciences, Deputy Director General for
Science of the M.O. Auezov Institute of Literature and
Art (Almaty, Kazakhstan)

Responsible Editors:

SULTAN Yertay, PhD, Deputy Director General
of the M.O. Auezov Institute of Literature and Art
(Almaty, Kazakhstan)

SARSENBAYEVA Zhansulu Badenovna, Master's
degree, researcher at the M.O. Auezov Institute of
Literature and Art (Almaty, Kazakhstan).

РЕДАКЦИЯЛЫҚ АЛҚА:

БАС РЕДАКТОР:

МАТЫЖАНОВ Кенжехан Исламжанұлы, филология ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА корреспондент мүшесі, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының бас директоры (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216628445>

БАС РЕДАКТОРДЫҢ ОРЫНБАСАРЫ:

СҰЛТАН Ертай, PhD, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты бас директорының орынбасары (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216705450>

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫНЫҢ МҮШЕЛЕРІ:

ОМАРОВ Бауыржан Жұмаханұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Қазақстан Республикасы Президентінің кеңесшісі (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216859605>

БАЗАРБАЕВА Зейнеп Мүслімқызы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Ахмет Байұрсынұлы атындағы Тіл білімі институтының бас ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56195378100>

ЖОЛДАСБЕКОВА Баян Өмірбекқызы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корреспондент-мүшесі, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ филология факультетінің деканы (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57203201994>

НЕГИМОВ Серік Нығметоллаұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор, Л. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=NEGIMOV&st2=Serik&origin=search&authorlookup>

ТЕМІРБОЛАТ Алуа Берікбайқызы, филология ғылымдарының докторы, профессор, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ қазақ әдебиеті және әдебиет теориясы кафедрасының меңгерушісі (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56148996000>

НҰРҒАЛИ Қадша Рүстембековна, филология ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университетінің орыс филологиясы кафедрасы меңгерушісі (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55915843100>

ОРДА Гүлжахан Жұмабердіқызы, филология ғылымдарының докторы, доцент, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының бас ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192676955>

ҚАЛИЕВА Алмира Қайыртайқызы, филология ғылымдарының кандидаты, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты бас директорының ғылым жөніндегі орынбасары (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57213160949>

АНАНЬЕВА Светлана Викторовна, филология ғылымдарының кандидаты, доцент, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының жетекші ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)

Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=ANANYEVA&st2=Svetlana&origin=search&authorlookup>

ҚЫДЫР Тәрілі Еділбайұы, филология ғылымдарының кандидаты, доцент, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының жетекші ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)

Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216896393>

ШӘРІПОВА Диляра Сафарғалиқызы, өнертану кандидаты, доцент, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының жетекші ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)

Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192097133>

ОМАРОВА Ақлима Қайырденқызы, өнертану кандидаты, доцент, Құрманғазы атындағы Қазақ ұлттық консерваториясы (Алматы, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210747041>

ҚАЗТУҒАНОВА Айнұр Жасанбергенқызы, өнертану кандидаты, доцент, М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының жетекші ғылыми қызметкері (Алматы, Қазақстан)

Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210749637>

ТҰРМАҒАМБЕТОВА Бақыт, өнертану кандидаты, Х. Досмұхамедов атындағы Атырау университетінің доценті (Атырау, Қазақстан)

Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57212550200>

ЖҮНДІБАЕВА Арай Қанатияқызы, PhD, қауымдастырылған профессор, Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық Білім Академиясының Қазақ тілі, Қазақ әдебиеті, Қазақстан тарихы зертханасының меңгерушісі (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55912694100>

ДАУТОВА Гүлназ Рахымқызы, PhD, қазақ әдебиеті және әдебиет теориясы кафедрасының оқытушысы (Алматы, Қазақстан)

Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192094749>

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕС:

БАГНО Всеволод Евгеньевич, филология ғылымдарының докторы, профессор, Ресей Ғылым академиясының корреспондент-мүшесі (Санкт-Петербург, Ресей)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55788979100>

КЕНДІРБАЙ Гүлнар Турабекқызы, тарих ғылымдарының докторы, Колумбия университетінің профессоры (Нью-Йорк, АҚШ)
Профиль сілтемесі: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=25226509300>

СНАМОРРО Antonio Chicharro, ғылым докторы, философия және қолжазба факультетінің профессоры (Гранада, Испания) H = 2

КРАСОВСКАЯ Аксиния, филология ғылымдарының докторы, профессор, Бухарест Университеті (Бухарест, Румыния) H = 1

НИКОЛАС Мари, филология ғылымдарының докторы, профессор, Лихай Университеті (Пенсильвания, АҚШ) H = 1

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

МАТЫЖАНОВ Кенжехан Слямжанович, доктор филологических наук, член-корреспондент НАН РК, генеральный директор Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)
Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216628445>

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:

СУЛТАН Ертай, PhD, заместитель генерального директора Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216705450>

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57213160949>

ОМАРОВ Бауыржан Жумаханович, доктор филологических наук, профессор, академик НАН РК, советник Президента Республики Казахстан (Нур-Султан, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216859605>

БАЗАРБАЕВА Зейнеп Муслимовна, доктор филологических наук, профессор, академик НАН РК, главный научный сотрудник Института языкознания имени Ахмета Байтурсынова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56195378100>

ЖОЛДАСБЕКОВА Баян Омурбековна, доктор филологических наук, профессор, член-корреспондент НАН РК, декан филологического факультета КазНУ им. Аль-Фараби (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57203201994>

НЕГИМОВ Серик Ныгметоллаевич, доктор филологических наук, профессор кафедры казахской литературы Евразийского Национального университета им. Л.Н. Гумилева (Нур-Султан, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=NEGIMOV&st2=Serik&origin=search&authorId=57203201994>

ТЕМИРБОЛАТ Алуа Берикбаевна, доктор филологических наук, профессор, заведующая кафедрой казахской литературы и теории литературы КазНУ им. Аль-Фараби (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56148996000>

НУРГАЛИ Кадиша Рустембековна, доктор филологических наук, профессор, заведующая кафедрой русской филологии Евразийского Национального университета им. Л.Н. Гумилева (Нур-Султан, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55915843100>

ОРДА Гульжанхан Жумабердыевна, доктор филологических наук, доцент, главный научный сотрудник Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192676955>

КАЛИЕВА Альмира Кайыртаевна, кандидат филологических наук, заместитель по науке генерального директора Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57213160949>

АНАНЬЕВА Светлана Викторовна, кандидат филологических наук, доцент, ведущий научный сотрудник Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=ANANYEVA&st2=Svetlana&origin=search&authorId=57216896393>

КЫДЫР Торали Едилбай, кандидат филологических наук, доцент, ведущий научный сотрудник Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216896393>

ШАРИПОВА Дилара Сафаргалиевна, кандидат искусствоведения, доцент, ведущий научный сотрудник Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192097133>

ОМАРОВА Акlima Каурденовна, кандидат искусствоведения, доцент Казахской национальной консерватории имени Курмангазы (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210747041>

КАЗТУГАНОВА Айнур Жасанбергеневна, кандидат искусствоведения, доцент, ведущий научный сотрудник Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210749637>

ТУРМАГАМБЕТОВА Бахыт Жолдыбаевна, кандидат искусствоведения, музыковед, доцент кафедры музыки и искусства Атырау Университет им. Х.Досмухамедова (Атырау, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57212550200>

ЖУНДИБАЕВА Арай Канатиевна, PhD, ассоциированный профессор, заведующий лабораторией казахского языка, казахской литературы, истории Казахстана Национальной академии образования имени И. Алтынсарина (Нур-Султан, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55912694100>

ДАУТОВА Гульназ Рахимовна, PhD, преподаватель кафедры казахской литературы и теории литературы (Алматы, Казахстан)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192094749>

МЕЖДУНАРОДНЫЙ РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ:

БАГНО Всеволод Евгеньевич, доктор филологических наук, профессор, член-корреспондент Российской академии наук (Санкт-Петербург, Россия)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55788979100>

КЕНДИРБАЙ Гульнар Турабековна, доктор исторических наук, профессор Колумбийского университета (Нью-Йорк, США)

Ссылка на профиль: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=25226509300>

SHAMORRO Antonio Chicharro, доктор наук, профессор

Гранадского университета, заведующий факультета философии и рукописи (Гранада, Испания) N = 2

КРАСОВСКАЯ Аксинья, доктор филологических наук, профессор, Бухарестский университет (Бухарест, Румыния) N = 1

НИКОЛАС Мари, доктор филологических наук, профессор, Университет Лихай (Пенсильвания, США) N = 1

EDITORIAL BOARD

EDITOR-IN-CHIEF:

MATYZZHANOV Kenzhekhan Slyamzhanovich, Doctor of Philology, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, General director of the M.O.Aueзов Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216628445>

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

SULTAN Yertay, Ph.D., Vice-general director of M.O.Aueзов Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216705450>

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD:

OMAROV Bauyrzhan Zhumakhanovich, Doctor of Philology, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, President's advisor of the Republic of Kazakhstan (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216859605>

BAZARBAYEVA Zeynep Muslimovna, Doctor of Philology, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Chief Researcher of the Akhmet Baitursynov Institute of Linguistics (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56195378100>

ZHOLDASBEKOVA Bayan Omirbekovna, Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Dean of the Philological Faculty of Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57203201994>

NEGIMOV Serik Nygmetollayevich, Doctor of Philology, Professor of the Department of Kazakh Literature of L.Gumilev Eurasian National University (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=NEGIMOV&st2=Serik&origin=searchauthorlookup>

TEMIRBOLAT Alua Berikbayevna, Doctor of Philology, Professor, Head of the Department of Kazakh Literature and Literary Theory of Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56148996000>

NURGALI Kadisha Rustembekovna, Doctor of Philological Sciences, Professor, Head of the Department of Russian Philology L.N. Gumilyov Eurasian National University (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55915843100>

ORDA Gulzhakhan Zhumaberdievna, Doctor of Philology, Associate Professor, Chief Researcher of the M. O. Aueзов Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192676955>

KALIYEVA Almira Kairtayevna, Candidate of Philological Sciences, Deputy Director General for Science of the M.O. Aueзов Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57213160949>

ANANYEVA Svetlana Viktorovna, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Leading Researcher of the M.O.Aueзов Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/results/authorNamesList.uri?st1=ANANYEVA&st2=Svetlana&origin=searchauthorlookup>

KYDYR Torali Edilbay, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Chief Researcher of the M. O. Aueзов Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216896393>

SHARIPOVA Dilyara Safargaliyeva, Candidate of Art History, Associate Professor, Leading Researcher at the M. O. Aueзов Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192097133>

OMAROVA Aklima Kairdenovna, Candidate of Art History, Associate Professor, Kurmangazy Kazakh National Conservatory (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210747041>

KAZTUGANOVA Ainur Zhasanbergenovna, Candidate of Art History, Associate Professor, Leading Researcher of the M. O. Aueзов Institute of Literature and Art (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210749637>

TURMAGAMBETOVA Bakhyt Zholdybayevna, Candidate of Art History, Senior lecturer at the Department of Music and Art of H.Dosmukhamedov Atyrau University (Atyrau, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57212550200>

ZHUNDIBAYEVA Arai Kanapiyevna, PhD, Associate Professor, Head of the Laboratory of the Kazakh language, Kazakh Literature, History of Kazakhstan of the I. Altynsarin National Academy of Education (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55912694100>

DAUTOVA Gulnaz Rakhimovna, PhD, Lecturer, Department of Kazakh Literature and Literary Theory (Almaty, Kazakhstan)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57192094749>

INTERNATIONAL EDITORIAL COUNCIL:

BAGNO Vsevolod, Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of the Russian Academy of Sciences (Saint Petersburg, Russia)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55788979100>

KENDIRBAY Gulnar Turabekovna, Doctor of Historical Sciences, Professor of Columbia University (New York, USA)
Profile link: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=25226509300>

CHAMORRO Antonio Chicharro, Doctor of Sciences, Professor of Granada University, Head of the Faculty of Philosophy and Manuscript (Granada, Spain)
H = 2

KRASOVSKAYA Aksinia, Doctor of Philology, Professor, Bucharest University (Bucharest, Romania)
H = 1

NIKOLAS Mary, Doctor of Philology, Professor, Lehigh University (Pennsylvania, USA)
H = 1

МАЗМҰНЫ

Бас редактордың алғы сөзі.....14

Әдебиеттану

<i>Даутұлы Т., Матыжанов К.С.</i> Жаңылтпаштардың құрылымындағы ұйқастың рөлі.....	17
<i>Мәдібаева Қ.Қ.</i> Ахмет Байтұрсынұлының әдебиеттану терминдерін қалыптау ұстанымы.....	26
<i>Кажытай Б.К., Оразбек М.С.</i> Оксюморон – поэтикалық категория.....	37
<i>Әуесбаева П.Т.</i> Ауызша әңгімелердің тақырыптық-идеялық және поэтикалық сипаты.....	48
<i>Нұрдәулетова Б.И., Нұржан А.С.</i> Жерлеу орындарындағы суреттердің сакралды семантикасы (Маңғыстау аймағы мысалында).....	61
<i>Бейсенұлы Ж., Шаймерденова Қ.Қ., Мамаева Г.Б.</i> Мағжан мен Чолпан шығармашылығындағы ортақ сарындар.....	77
<i>Тұяқбаев Ғ.Ә., Тайман С.Т., Уразова А.К.</i> Мұстафа Шоқайдың эпистолярлық мұрасы.....	91
<i>Джумағалиева У.З., Демченко Л.Н., Ананьева С.В.</i> В. Михайловтың «Аспан мен жер арасындағы бір өзі...» роман-эссесі рецептивтік эстетика мән-мәтінінде.....	101
<i>Жанбершиева Ұ.Н., Оралова Г.С.</i> Сыр бойында туған аңыздардың ұлттық сананы жаңғыртудағы маңызы.....	111
<i>Ислямбекова А.К., Оздемир Н.</i> Балалар ойындарының тұлғалық даму үдерісіндегі әсері және ерекшеліктері.....	120
<i>Аубакирова Қ.Қ., Камешева Г.А., Мустафаева А.А.</i> Мәмлүктер кезіндегі әдеби ескерткіштер және «Иршәдул-мулук уәс-салатин» ескерткіші (XIII-XV ғ.).....	128
<i>Хуатбекұлы Е.</i> Балаларға арналған шығармаларда шындықты бейнелеу (Б. Әділ шығармаларының негізінде).....	137
<i>Худайбергенов Н.Д.</i> Ескен Елубаев поэзиясындағы ұлттық құндылықтар жүйесінің көркемдік ерекшеліктері.....	149
<i>Баязитов Б.Б.</i> Қазіргі қазақ поэзиясындағы психологизм.....	161
<i>Набиолла Н.</i> Таласбек Әсемқұловтың «Талтүс» романындағы фольклоризм.....	173
<i>Калижарова Ж.Т.</i> Қазақ әдебиетіндегі эпистолярлық жанрдың тарихы.....	183
<i>Сағатова Ш.Б., Юнисов Е.А.</i> Қазақ мақал-мәтелдеріндегі «ар – ұждан» концептісі.....	194
<i>Сұлтанғалиева Р.Б., Харисова Ж.Ж.</i> Әдеби шығармадағы кездейсоқ оқиғалар әлеміндегі кейіпкерлердің алеаторика мен хэппенинг ерекшеліктеріне сай бейнеленуі.....	205
<i>Карбозов Е.К., Шегебаев А.М., Қыргызбаева А.Д.</i> Қазіргі қазақ әңгімелеріндегі сакральдылық ұғым-түсініктердің көркемдік қызметі.....	216

Мәдениеттану

<i>Жұмаш А.Ы., Әбенова Ә.Е., Күлетова Ұ.А.</i> Сахна тілін оқыту әдістерінің ерекшеліктері.....	232
<i>Шарипова Д.С., Ақсақалова Ж.А.</i> Заманауи Қазақстан кескіндемесіндегі тарихи тақырыптың жаңғыруы.....	241
<i>Исламбаева З.У., Ташимова М.М.</i> Заманауи қазақ театр өнеріндегі рухани жаңғырудың көрінісі.....	249
<i>Еркебай А.С.</i> ХХІ ғасырдағы классикалық қойылымдардың сахна тіліндегі жаңашылдығы.....	262
<i>Алимкулова Ж.К., Кубеков Т.Н.</i> «Құлагер» қойылымындағы актерлердің шеберлік тәсілі және кейіпкер сомдаудың стилі.....	272
<i>Кенджақұлова А. Б., Әлжанов Ғ.М.</i> Қазіргі қазақ станокты графикасындағы фольклорлық мотивтер.....	285
<i>Әден Ж.Ш., Сансызбаева С.К.</i> Билингвизм трансмәдени коммуникация құбылысы ретінде.....	304

СОДЕРЖАНИЕ

Обращение главного редактора.....15

ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ

<i>Даутулы Т., Матыжанов К.С.</i> Роль рифм в структуре скороговорок.....	17
<i>Мадибаета К.К.</i> Принцип Ахмета Байтурсынова образования литературных терминов.....	26
<i>Кажытай Б.К., Оразбек М.С.</i> Оксюморон – поэтическая категория.....	37
<i>Ауесбаева П.Т.</i> Идеино-тематический и поэтический характер устных рассказов.....	48
<i>Нурдаулетова Б.И., Нуржан А.С.</i> Сакральная семантика изображений в захоронениях (на примере Мангистауской области).....	61
<i>Бейсенулы Ж., Шаймерденова К.К., Мамаева Г.Б.</i> Общие направления в творчестве Магжана и Чолпана.....	77
<i>Тыякбаев Г.А., Тайман С.Т., Уразова А.К.</i> Эпистолярное наследие Мустафы Шокая.....	91
<i>Джумагалиева У.З., Демченко Л.Н., Ананьева С.В.</i> Роман-эссе В. Михайлова «Один меж небом и землей...» в контексте рецептивной эстетики.....	101
<i>Жанбердиева У.Н., Оралова Г.С.</i> Роль мифов рожденных на берегу Сыра в возрождении национального сознания.....	111
<i>Ислямбекова А.К., Оздемир Н.</i> Влияние и особенности детских игр в процессе личностного развития детей.....	120
<i>Аубакирова К.К., Камишева Г.А., Мустафаева А.А.</i> Литературные памятники мамлюкского периода и письменный памятник «Иршадудль-мулук уас-салатин» (XIII-XV вв.).....	128
<i>Хуатбекұлы Е.</i> Изображение действительности в произведениях для детей (По произведениям Б. Адила).....	137
<i>Худайбергенов Н.Д.</i> Художественные особенности системы национальных ценностей в поэзии Ескена Елубаева.....	149
<i>Баязитов Б.Б.</i> Психологизм в современной казахской поэзии.....	161
<i>Набиолла Н.</i> Фольклоризм в романе Таласбека Асемкулова «Талтус».....	173
<i>Калижарова Ж.Т.</i> История эпистолярного жанра в казахской литературе.....	183
<i>Сагатов Ш.Б., Юнисов Е.А.</i> Концепт «совесть» в казахских пословицах.....	194
<i>Султангалиева Р.Б., Харисова Ж.Ж.</i> Отражение персонажей в мире случайных событий в литературном произведении в соответствии с особенностями алеаторики и хэппенинг.....	205
<i>Карбозов Е.К., Шегебаев А.М., Киргизбаева А.Д.</i> Художественная функция концептов сакральности в современных казахских рассказах.....	216

КУЛЬТУРОЛОГИЯ

<i>Жумаши А.Ы., Абеннова А.Е., Кулетова У.А.</i> Особенности методики обучения сценической речи.....	232
<i>Шаринова Д.С., Аксакалова Ж.А.</i> Модернизация исторической темы в живописи современного Казахстана.....	241
<i>Исламбаева З.У., Ташимова М.М.</i> Отражение духовной модернизации современного казахского театрального искусства.....	249
<i>Еркебай А.С.</i> Новизна сценической речи в классических постановках XXI века.....	262
<i>Алимкулова Ж.К., Кубеков Т.Н.</i> Способ работы актеров в постановке «Кулагер» и стиль исполнения персонажа.....	272
<i>Кенжакулова А.Б., Альжанов Г.М.</i> Фольклорные мотивы в современной казахской станковой графике.....	285
<i>Әден Ж.Ш., Сансызбаева С.К.</i> Двуязычие как феномен транскультурной коммуникации.....	304

CONTENT

Editor-in-chief's address.....16

LITERARY STUDIES

Dautuly T., Matyzhanov K.S. The role of rhymes in the structure of tongue twisters.....17

Madibayeva K.K. Akhmet Baitursynov's principle of formation of literary terms.....26

Kazhytay B.K., Orazbek M.S. Oxymoron – poetic category.....37

Auyesbayeva P.T. Thematic-ideological and poetic character of oral narratives.....48

Nurdauletova B.I., Nurzhan A.S. Sacred semantics of images in burial places
(on the example of Mangystau region).....61

Beisenuly Zh., Shaimerdenova K.K., Mamayeva G.B. Common trends in creative activities
of Magzhana and Cholpon.....77

Tuyakbayev G.A., Taiman S.T., Urazova A.K. Epistolary legacy of Mustafa Shokay.....91

Dzhumagalieva U.S., Demchenko L.N., Ananyeva S.V. Roman-essay by V. Mikhailov «One between
heaven and earth ...» in the context of receptive aesthetics.....101

Zhanbershiyeva U.N., Oralova G.S. The significance of the Syr land legends in modernizing the
national consciousness.....111

Islyambekova A.K., Ozdemir N. Influence and features of children's games in the process
of personal development of children.....120

Aubakirova K.K., Kamisheva G.A., Mustafayeva A.A. Literary monuments in the Mamluk
period and the manuscript "Irshadul-muluk uas-salatin" (13-15th centuries).....128

Khuatbekuly Y. Representation of reality in works for children (Based on the works of B. Adil).....137

Khudaibergenov N.D. Artistic features of the system of national values in the poetry of Yesken Yelubaev...149

Bayazitov B.B. Psychologism in modern kazakh poetry.....161

Nabiolla N. Folklorism in Talasbek Asemkulov's novel «Taltus».....173

Kalizharova Zh.T. The history of the epistolary genre in Kazakh literature.....183

Sagatova Sh.B., Yunissov Y.A. The meaning of the «conscience» concept in Kazakh proverbs.....194

Sultangaliyeva R.B., Kharisova Zh.Zh. Reflection of characters in the world of random events
in a literary work according to the features of aleatorics and happening.....205

Karbozov Y.K., Shegebayev A.M., Kyrgyzbayeva A.D. The artistic function of the concepts
of sacredness in modern Kazakh stories.....216

CULTURAL STUDIES

Zhumash A.I., Abenova A.E., Kuletova U.A. Features of the medical science of scenic speech training....232

Sharipova D.S., Axakalova Zh.A. Modernization of the historical theme in the painting
of modern Kazakhstan.....241

Islambayeva Z.U., Tauumova M.M. A reflection of the spiritual modernization of the modern Kazakh
theatrical art.....249

Yerkebay A. Novelty of stage language in classical plays of XXI century.....262

Alimkulova Zh.K., Kubekov T.N. The way the actors work in the production of "Kulager"
and the style of performance of the character.....272

Kenjakulova A.B., Alzhanov G.M. Folklore motifs in modern Kazakh easel graphics.....285

Aden Zh.Sh., Sansyzybayeva S.K. Bilingualism as a phenomenon of transcultural communication.....304

Құрметті оқырмандар, әріптестер, достар!

Сіз «Керуен» ғылыми журналының кезекті санын ашып отырсыз.

Журнал мақалалары CrossRef дерекқорында тіркеледі және әр автордың мақаласына DOI - электронды құжаттарға сілтеме жасау үшін пайдаланылатын цифрлық объект идентификаторы беріледі. Журнал «Ұлттық ғылыми-техникалық сараптама орталығы» акционерлік қоғамның (NCSTE) Қазақстандық дәйексөздер базасында (KazBC) индекстеледі. Алдағы уақыттарда авторларды Web of Science және Scopus халықаралық дәйексөздер базасына енгізілген басылымдарда қабылданған стандарттарға сәйкес жарияланымдар дайындауға бағдарлай бастаймыз. Бұған дейін аннотация мен кілт сөздердің көлеміне қойылатын талаптар реттелген.

Журналдың редакциялық алқасына қазақстандық және шетелдік жетекші ғалымдар кіреді. Журнал авторлардың жарияланымдарының ақпараттық ашықтығы мен қолжетімділігі саясатын ұстанады; мақалалар журналдың веб-сайтында үш тілде толық мәтінді қол жетімділікпен орналастырылған.

Журналдың мақсаты- гуманитарлық ғылымдар саласындағы жаңа жетістіктердің нәтижесі бойынша ақпарат беру.

Журналдың міндеттері:

Бұрын жарияланбаған және басқа журналда жариялау үшін ұсынылмаған түпнұсқа жоғары сапалы ғылыми мақалаларды қабылдау.

Авторлық құқыққа қатысты Қазақстан Республикасы заңнамасының талаптарына және жариялау этикасы бойынша әлемдік тәжірибеде жалпы қабылданған ережелерге сүйену.

Келесі гуманитарлық ғылымдар саласындағы жаңа зерттеулерді қамту:

1. Әдебиеттану
2. Мәдениеттану

Құрметпен, «Керуен» журналының бас редакторы, филология ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА корреспондент мүшесі, М.О.Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының бас директоры (Алматы, Қазақстан) МАТЫДЖАНОВ Кенжесхан Ісләмжанұлы

Уважаемые читатели, коллеги, единомышленники, друзья!

Перед вами очередной номер научного журнала «**Керуен**».

Статьи журнала регистрируются в БД CrossRef и к каждой авторской статье обязательно присваивается DOI – цифровой идентификатор объекта, который используется для обеспечения цитирования, ссылки и выхода на электронные документы. Журнал индексируется Казахстанской базой цитирования (КазБЦ) АО «Национальный центр государственной научно-технической экспертизы» (НЦГНТЭ). Постепенно мы начинаем ориентировать авторов на подготовку публикаций по стандартам, принятым в изданиях, входящих в международные базы цитирований Web of Science и Scopus. Ранее уже были скорректированы требования к объему аннотации и ключевым словам.

В составе редакционной коллегии журнала представлены ведущие казахстанские и зарубежные ученые. Журнал следует политике информационной открытости и доступности публикаций авторов, статьи размещаются на сайте журнала на трех языках в полнотекстовом доступе.

Целью журнала является распространение научной информации и привлечение новых авторов. Журнал инициирует дискуссии по результатам новых достижений в области гуманитарных наук.

Задачи журнала:

Принимать оригинальные высококачественные научные статьи, ранее не опубликованные и не представленные для публикации в другом журнале.

Опирается на требования законодательства Республики Казахстан в отношении авторского права и общепринятые в мировой практике положения по публикационной этике.

Ориентироваться на охват публикаций по следующим специальностям в области гуманитарных наук.

1. Литературоведение
2. Культурология

С уважением и надеждой на сотрудничество, главный редактор «Керуен», доктор филологических наук, член-корреспондент НАН РК, генеральный директор Института литературы и искусства им. М.О. Ауэзова МАТЫЖАНОВ Кенжехан Слямжанович.

Dear readers, colleagues, associates, friends!

Here is the next issue of the scientific journal "Keruen".

Journal articles are registered in the CrossRef database and a DOI is necessarily assigned to each author's article - a digital object identifier that is used to provide citation, reference and output to electronic documents. The journal is indexed by the Kazakhstan Citation Database (KazCD) of the National Center for State Scientific and Technical Expertise JSC (NCSTE). Gradually, we begin to orient the authors to the preparation of publications according to the standards adopted in the editions included in the international citation databases Web of Science and Scopus. Previously, the requirements for the volume of the annotation and keywords have already been adjusted.

The editorial board of the journal includes leading Kazakhstani and foreign scientists. The journal follows the policy of information openness and accessibility of authors' publications; articles are posted on the journal's website in three languages in full-text access.

The purpose of the journal is to disseminate scientific information and attract new authors. The journal initiates discussions on the outcome of new advances in the humanities.

The tasks of the journal:

Accept original high quality scientific articles that have not been previously published or submitted for publication in another journal.

Rely on the requirements of the legislation of the Republic of Kazakhstan in relation to copyright and generally accepted in world practice provisions on publication ethics.

Focus on the coverage of publications in the following specialties: humanitarian sciences

1. Literary studies
2. Cultural studies

With respect and hope for cooperation, Editor-in-chief of "Keruen", Doctor of Philology, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, General Director of the M.O. Auezov Institute of Literature and Art MATYZHANOV Kenzhekhan Slyamzhanovich.

Карбозов Е.К.¹, Шегебаев А.М.², Қыргызбаева А.Д.^{*3}

Эль-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті

Алматы, Қазақстан.

*e-mail: e.karbozov76@gmail.com ; aibek.shegebaev@gmail.com a.qirgizbaeva@gmail.com **

*ORCID: 0000-0001-7909-1299; 0000-0001-8079-4303; 0000-0001-6977-9284**

ҚАЗІРГІ ҚАЗАҚ ӘНГІМЕЛЕРІНДЕГІ САКРАЛЬДЫЛЫҚ ҰҒЫМ-ТҮСІНІКТЕРДІҢ КӨРКЕМДІК ҚЫЗМЕТІ

Аңдатпа. Мақалада қазіргі қазақ әңгімелерінің табиғатына тән қастерлі (сакральді) ұғым-түсініктердің көркемдік қызметін әр түрлі аспектіде арнайы қарастыруға талпыныс жасалды. Талдау нысанына алынған белгілі қаламгерлерлер: Т. Нұрмағамбетовтің «Әулет иесі», «Ата қоныс», Қ. Жұмаділовтің «Күзғынның өлімі», М. Мағауиннің «Қара ләйлек», Т. Сәукетайдың «Сүйек», Н. Ораздың «Жылқының көз жасы», А. Алтайдың «Көзгендет», Ә. Салықбайдың «Құлыптастың киесі» атты әңгімелеріндегі атамекен, туған жер, аң-құстың киесі, ұрпақ жалғастығы, отбасылық құндылықтарға қатысты дәстүрлі таным-түсініктердің кейіпкер болмысын ашу, автордың ұстанымын, стильдік шеберлігін танытудағы мәні ғылыми тұрғыдан зерделенді. Бұған дейін әртүрлі ғылым салаларының аясында зерттелгенімен, әдебиеттану ғылымында арнайы қарастырылмаған қастерлі ұғым концепциясының әңгіме жанрындағы көркемдік қызметін талдау арқылы оның әңгіме мәтініндегі сан түрлі семантикасын ашу көзделді.

Зерттеу аясында әдебиеттану ғылымындағы соңғы ғылыми ой-тұжырымдарға сүйене отырып, көркем әдебиет пен фольклор байланысы заңдылығы аясында ой-тұжырымдар түйінделді. Сакральдылық мазмұнының концептік сипаты мен фольклоризмге қатысы назарға алынды.

Сондай-ақ көркем мәтінді талдау барысында түрлі ғылым салаларындағы (этнография, психология, философия т.б) «сакральдылық» ұғымына қатысты ой-тұжырымдар сабақтастықта қарастырылды. Дәстүрлі уақыт пен кеңістік мәні арқылы сакральдылық ұғымының авторлық ұстаным, авторлық шешім, кейіпкер болмысы мен іс-әрекетінің мақсатын танытудағы шығарма поэтикасындағы қызметіне мән берілді. Әрбір қаламгердің ерекшелігі мен ортақ ұстанымдары айқындалды.

Көркем әдебиеттегі сакральдылық тақырыбының жалғастығын таныту мақсатында аға буын мен орта буын жазушылар әңгімелері талданды.

Мақалада талдау, салыстыру әдістері қолданылды.

Зерттеу нәтижесінде ұлттық танымдағы қастерленген ұғымдардың әңгіме құрылымындағы әр қилы қызметі сараланып, символ, түс көру, ішкі монолог, баяндау, диалог, әңгіме ішіндегі әңгіме, еске түсіру, әңгімелеу әдістері, заттар әлемі т.б психологизмнің әдіс-тәсілдері аясындағы мәні ашылды. Мақала мақсатына сәйкес зерттеу нәтижесінде халықтың ғасырлар бойғы қастер тұтқан түсініктерінің бүгінгі заманның өзекті мәселелерін қозғап, ұлттық құндылықтарды жаңғырту бағытындағы мән - мағынасы бағамдалды. Сонымен қатар мақалада зерттеу нысанына алынған авторлардың шығармаларына ортақ дәстүрлі таным мен жаңа заманғы көзқарастардың рухани сабақтастығы жайында ой-тұжырымдар түйінделді.

Зерттеу нәтижелері прозадағы қастерлілік (сакралді) мәселесі жайындағы ізденістерге дереккөз бола алады.

Түйін сөздер: әңгіме, қастерлілік, символ, түс көру, ішкі монолог, баяндау, еске түсіру, ата мекен, метафора.

Кіріспе. Халқымыздың бүкіл тыныс-тіршілігінің денін құрайтын қастерлілік (сакральное) ұғымы қазақ әдебиеттану ғылымындағы енді-енді назар аударылып жатқан құбылыс. Фольклортанушы ғалым К. Матыжанов алғаш рет осы мәселенің

бұрын дін, философия тағы басқа ғылым салаларынан бөлек гуманитарлық ғылым ауқымындағы мән-мағынасы мен заңдылықтары жөнінде ғылыми тұрғыдан тұжырымдаған. Алайда қазақтың ежелден бергі дүниетанымындағы қастерлілік ұғымының мәні де қатар ұғынылады. Ең алдымен белгілі бір құбылысты, ұғымды қастер тұтып, оны өмірінің негізгі қағидасына айналдырған халықтық түсінік ұрпақтан-ұрпаққа ауысып отырған. Ол қазақтың тіліне, туған жеріне, ата-бабасына деген сезімдерімен қатар өріліп жатқан қос ағысты құбылыс деуге болады. Мұндай құбылыстың бүгінгі жаңа заманғы жазушылар туындыларында да ерекше мән иеленуі оның өміршең маңыздылығын көрсетеді.

Мақаламызға өзек болып отырған аға буын, орта буын және жас буын қаламгерлердің туындыларындағы қалыптасқан қастерлі, киелі саналған ұғымдардың поэтикалық қызметі осылай пікір түюге негіз болады. Бірнеше ұрпақ арасын жалғап отырған осы ұғымдар арқылы қаламгер қандай ой айтқысы келді? Және қандай шеберлік көрсетті? деген мәселе жан-жақты талдауды керек етеді. Өйткені «Қастерлілік идеясы қастерленген кез-келген заңдылықты бұзып-жарып өзгертуі мүмкін, сондықтан да ол қасиетті, күдіретті. Ол абсолютты шындық ретінде біздің, танымымыздан, білім-білігімізден әркез жоғары тұрады, біз тек оның әрекет-көрінісін ғана тамашалаймыз. «Қастерлілік актісі тұрмыс пен сананың сұранысы (вызов) мен оған берілетін жауаптың арасына символды делдал ете отырып, олардың біртұтастығын бейнелейді. Олар бірінсіз бірі тұтастықты құрай алмайды. Қастерлілік адамды ерекше әсерге бөлей отырып үрейлендіреді де, мұндай қысымға қастерленген нысандар мен құбылыстарды туғызатын мәдениет арқылы ғана төтеп беруге болады. Қастерліліктің көрінісі үнемі алуан түрлі аста-төк ақпарат ағынын туғызады» (Матыжанов, 2020:9).

Қазақ әдебиеттану ғылымындағы осы тақырыпқа қатысты жалпы қарастырған зерттеу еңбектердегі ғылыми тұжырымдарды тірек ете отырып, мақалада әрбір әңгімеге қатысты өзіндік ой-тапшылаулар жасалды.

Зерттеу материалдары мен әдістері. Зерттеу жұмысының пәні ретінде қазіргі қазақ әңгімелеріндегі сакральдылық мәселесі алынды. Біз қарастырып отырған әдебиеттегі сакральдылық тақырыбына байланысты зерттеулер бір жүйеге түспеген. Әрине қазақ прозасының әртүрлі мәселелерін қарастырған зерттеу еңбектерде әсіресе, мифке, фольклорға қатысты талдауларда бұл тақырыптың кейбір қырлары жөнінде ой-тұжырымдар бар. Сондықтан да фольклор мен әдебиет байланысын қарастырған іргелі еңбектер мен қатар жеке монографиялар да назарға алынды. Қазақ әдебиетінің фольклормен тығыз байланыстылығы С.А. Қасқабасов «Қазақ әдебиеті және фольклор» (Қасқабасов, 2008: 9), А. Жақсылықовтың (Жақсылықов, 1999: 12-18), А.Таңжарықованың (Таңжарықова, 2017: 23) А.Тойшанның (Тойшанның, 2012: 30) еңбектерінде арнайы сөз болған. Мұнан басқа да әдебиеттің әртүрлі мәселелері аясында жалпы қарастырған еңбектерден аталмыш тақырыптың кең ауқымды әрі сан салалы екендігі танылады. Сонымен қатар бұл тақырыпты қарастыру үшін тек әдебиет пен фольклор зерттеулері ғана емес, этнография, тарих, тіл ғылымының іргелі еңбектері де есепке алынып, ішінара пәнаралық байланыста ой-тұжырымдар жасалды. Жас ерекшелігі әрқилы қаламгерлердің әңгімелеріндегі сакралдылық

құбылысының сюжеттік, поэтикалық қызметін талдау арқылы бұл күрделі тақырыптың маңызды мәнін ашуға тырыстық. Жалпы алғанда, көркем әдебиеттегі сакральдылық ұғым-түсініктердің образ сомдау, авторлық стильді айқындаудағы мәніне ғылыми тұрғыдан өзіндік пайымдаулар жасалды.

Талдау. Көркем әдебиеттегі қастерленген ұғымдардың көрінісін авторлық таным, кейіпкер болмысы, шығарманың поэтикалық болмысы (баяндау, диалог, монолог, сюжет, мотив т.б) арқылы танып білуге болады.

Кейде шығарманың атауынан-ақ осы ұғым-түсініктер аңғарылады. Мәселен, «Сүйек». «Жылқының көз жасы», «О дүниенің қонағы» т.б.

Қазақ болмысындағы туысқандық, бауырмалдық қасиеттері ең көне замандардан басталып, замандар бойына ұлттың ұйытқысы боларлық заңдылыққа айналған. Ол сакральдылық пен қатар тілдегі концептік ұғымдармен де сабақтасып жатады. «Қазақ лингвомәдениетіндегі концептосферада ерте дәуірден біздің заманымызға дейін ерекше нақтыланған мінез-құлық этикеті орын алады. Ол әсіресе туыстық қатынаста: үлкендер мен кішілер арасындағы, алыс-жақын туыстар арасындағы, күйеуі мен әйелі арасындағы, ата-ана мен балалары арасындағы сыйластық түрінде көрінеді» (Ахметжанова, 2012: 95). Қазақтың талантты жазушысы Т.Сәукетайдың «Сүйек» әңгімесі қазақтың ежелден келе жатқан «Су сүзілмейді, сүйек үзілмейді» – дейтін қағидасының негізіне құрылған. Халықтың «сүйегін сатпау», «сүйегін қорлатпау» ұғымдарында адам баласының сүйегі мен жаны біртұтас ұғынылған деуге болады. Тіпті жаугершілік заманның өзінде батырдың сүйегін жау жерінде қалдырмай өз мекеніне әкеп жерлеу аруақ алдындағы борыш, тірілердің қасиетті парызы саналған. Жазушы осы ұғымға көркемдік жүк арта отырып, заман, қоғам шындығын, қазақтың басына төнген ауыр күндердің зардаптарын таныта алған. Кеңестік кезеңдегі түрлі саяси қысымдардың халықтың тарихи жадысын өшіруге бағытталған іс-әрекеттерін өз кейіпкерінің жазықсыз ұсталып, алыс шалғайда жерленуі арқылы берген.

Заман қысымынан босап, жақсылықтың лебі есе бастаған сәттегі Еріктің ағасының сүйегін туған топырағына әкеліп жерлеуі, сүйекті әкелер алдындағы ауыл елдің ақсақалынан бата алып аттануы шығарманың ұлттық құндылығын көтере түсетін сәттер. Екі дүниенің сауабын қатар ұстаған далалық ілімнің аясындағы ауыл адамдарының аруақты қастерлеуге қатысты ой-пікірлерінің өзі де көп жайтты аңғартқандай. «Аруаққа құрметің дұрыс, шырағым! – деді қария жарқыраған кең маңдайын арлы-берлі сипап отырып. – «өлі аруақты, тіріде бір-бірін сыйламаса, адамда не адамшылық қалмақ. Қай заманда да елін-жерін жаудан қорғағанда «ата-бабамның сүйегі жатыр, таптатпаймын, қорлатпаймын» деп арпалысып келді емес пе?! Пенде боп дүниеге келген соң өлу – хақ. Ерте ме, кеш пе – бір төбеде төмпешік боп жатасың. Артында қалған бар белгің сол. Ұрпағың соған қарап «ата-бабам» деп есіне алады. Арлы-берлі өткендер аятын оқып, бетін сипайды. «Жарықтық, бір кезде бұлар да жер бетін алшаң басып, есіп-шалқып жүрді-ау. Күні ертең біз де өстіп жатамыз ғой» – деп, тірліктегі бая-шая қырқылжыңға бас шайқап, есі бары, бір сәт болса да, тәубеге келер. Ал, сайда – саны, құмда ізі жоқ, әр төбенің басында бір қалса, арам өлген қойды иіс-қоңыс шықпасын деп көме салғаннан несі артық» (Сәукетаев, 2006:

15). Шағын әңгіме жанрында жазылса да туындының тұла бойы тұнған қастерлі ұғым-түсініктерге толы деуге болады. Аласапыран заманның кесірінен туған ағасының бабалар қорымына жерленбей, алыста қалуы көкірегінде шер қалдырған Еріктің аруақ, бауыр алдындағы қастерлі парызынан бөлек, туыстық негізді анықтаудағы қазақтың ежелгі заманғы медициналық білімінің бір сәті бейнеленген. Бұл жоғарыда аталған «Сүйек үзілмейді» деген мәтелдің тегін шықпағанын танытса керек. Елге жеткізілген сүйекті анықтау үшін оның артында қалған жалғыз тұяғының саусағынан, сосын өзінің қанын сүйекке қан тамызу арқылы текті, аталық жібін үзбеді анықтаудың күдіреті де таң қаларлық оқиға. «Міне, – деді қария өзі ашқан кереметке өзі қайран қалып. – Бір қан, бір жаннан жаратылды деген осы. Бала – бауыр етің деп тегін айтқан ба?. Өз бетінше қыбырлаған тірлік иесі демесең ол – сенің денеңнің бір бөлігі. Осы қан жеті атаға дейін ұрпақ бойынан үзілмейді. Қазақтың жақыннан қыз алыспайтыны сондықтан. Бәйтеректі түбінен қырықсаң тамырынан жас шыбық көктеп шықпай ма?. Сол қылтиып өскен жаңа өркен мынау!. Қария анандайда әлде нені шұқылап, тас үстінде шоқиып отырған балаға қарай иек қақты. – Ағаңның өзі өлгенмен көзі тірі, шырағым. Кішкентай сәбидің тамырында бүлкілдеп соғып тұрған соның қаны..» (Сәукетаев, 2006: 15). Сондай-ақ, шығармадағы сүйекке түскен дақ, мертігу, сыну ізі арқылы да шынайлықты анықтау тәжірибелері ежелгі қазақ емшілігінің көріністері. Әңгімеде көркемдік деталь ретінде алынған ағайынды батырдың бірінің ұрыста қаза болып, бауырын тұтас әкете алмасын білгендіктен, етін сылып тастап сүйегін туған жеріне әкеп көмгендігі жайлы аңыз да халықтық сан замандар бойына аруақты, туған жерді киелеген қасиеттерінен хабардар етеді. Жазушының шеберлігі осы ұғымдардың барлығын бірсыдырғы баяндау жолымен емес, бірде екі адамның диалогы бірде әңгіме ішіндегі әңгіме тәсілі, еске түсіру, әңгімелеу әдістері арқылы негізгі тақырыпты кеңінен ашудың түрліше тәсілін табуа шеберлік танытқан. Белгілі антрополог ғалым О.Смағұловтың қазақтардың Еуразия құрлығындағы халықтардың ешқайсына ұқсамайтын антрополгиялық ерекшелігі жайлы пікірлеріне ден қойсақ, (Смағұлов, 2017: 28) ұлттық болмысымыздың тамыр-тегіміздің ерекшелігін танудың негізі тым тереңнен басталып, осындай тұтас жұрт қастерлеген ұғымдар арқылы ұрпақтан-ұрпаққа жеткендігіне көз жеткіземіз. Жазушы да халықтың осы ұғымын көркемдік тұрғыдан қайта жаңғырту арқылы өзекті ой айта білген.

Ата-баба аруағын қастерлейтін халықтық танымның ислам құндылықтарымен астасып, тірілер парызына айналатындығы белгілі. Мәселен, жазушы Ә. Салықбайдың «Құлпығастың киесі» атты әңгімесі өзіне ұстахана соғу үшін Матвейдің қазақ қорымындағы қабірді бұзу үстіндегі ішкі ойының арпалысына құрылған. Ішкі монологтың түрлерін шеберлікпен пайдаланған қаламгер кейіпкердің ата тек, туған жер, киелілік дейтін ұғымдардан мақұрым болмысын өз ойы арқылы өзіне аштырады. Қираған үйінді астында қалып мерт болған Матвей тағдыры да автордың оқырманна ой тастайтын өзіндік шешімі. Себебі, «Монолог арқылы мінездер ерекшелігі, ойлау сипаттары, образдың дүниетанымдық арналары өрнектеледі. Шығарма идеясының не бір нәзік тұстары, кейде автор мақсатының басты дәні көп ретте ішкі сөздер ағымымен бейнеленеді» (Майтанов, 1987: 31).

Өзін табиғатпен етене танитын көшелі қоғам өмірінде аң-құстың киесі жайлы ұғымдар қатаң сақталған. Олардың да адам тіршілігімен ұқсас тыныс-тіршілігі бар, сондықтан оны пайдаланудың да жөн-жосығы болады деп ұғынған. Қазіргі қазақ прозасындағы бірнеше ұрпақ өкілдерінің шығармаларынан көрініс табатын осы қастерлі түсініктер арқылы екі түрлі құбылысты байқауға болады. Бірі адамзатқа аяулы саналатын аң-құс түрлеріне адамның қарым-қатынасы мен адамға зиянкес саналатын түрлерімен арақатынасына құрылып, оқырманға ой айтудың құралына айналады. Ұлт мәдениетінде құс атауларының да ырым-жоралғылық, тыйымдық, нанымдық қасиеттері мол болған. Мифологиялық дүниетаным бойынша, ертедегі адамдар құсқа, жоғары әлемнің бейнесі, көк тәңірімен тілдесіп көк пен жерді байланыстырып тұратын киелі күш – тотем деп табынған.

Көшпелі тұрмыс кешкен ата-бабаларымыздың өзін қоршаған ортадағы түрлі табиғат құбылыстарына жете мән беріп, аялап, сол табиғат өзгерістеріне сәйкес өмірлік бағдар жасай отырып, табиғатпен тығыз үйлесімді байланыста бірге өмір сүруге бейімделген. Жаз жайлау, қыс-қыстауды мекен етіп, далалық өмірде тіршілік кешкен қазақ халқы әрбір мекеннің табиғи ерекшелігі мен құпиясын бала жасынан игеріп, қыстың қаһарлы суығы мен боранынан да жаздың аптап ыстығынан да аман-сау шығар амал-әдістерді жасай білген. Далалық танымдағы адамның аң, құс, жан-жануар, құрт-құмырсқа тіршілігіне жіті назар бөліп, оның ауарайы мен мезгілдік ауысымдарға әсері жайлы топшылаулар жасау тәжірибесі де қалыптасқан. Талданып отырған әңгімелердегі киелі аң-құс пен адам арасындағы қатынастар осының дәлелі.

«Авторлық ұстаным – Жер-Ананың қойнауындағы байлыққа қол сұғуға болмайтындығы. Табиғат Ананың Адамзат баласына берері жетерлік, бірақ тіршілік иелерін қару ұстап қыра беруге болмайды. Адам қолынан қырылып, «Қызыл кітапқа» енген аң-құстардың тағдыры біздің де басымызға келуі ғажап емес» (G. Orda, Zh. Sarsenbayeva, 2019, pp. 79-89).

Мәселен, А. Алтайдың «Көзжендет» (Киллер сауысқан) атты әңгімесіне келсек, автор дала заңына сәйкес аңшылық тәртібін бұзып, ашкөздікке салынған кейіпкерінің тойымсыз құсы екеуі ғана қалған тағдыры мен ішкі жан әлеміндегі өкініші мен үрейі арқылы өмірдің паркын білдіруге тырысқан. Шығарманың түпкі шешімі ауыр да болса өмірдің ащы шындығы. Ол өмір бойына киллер сауысқанымен аң-құсты қынадай қырып, аңшылықты саятшылық емес, ашкөздік санаған кейіпкердің қартайып, күш қуаты қайтқан тұста жасаған зауалының алдынан шығып, немересінің екі көзі жабық, көрсоқыр болып туылуы. Мұндай киелі, қастерлі саналған заңдылықтарды бұзған адамның жазасын алатындығы жайлы ұғымдар адамды, табиғатты, жан-жануарды жалпы тіршілікті аялауға, сақтауға үндейді. Себебі, «Көшпелі дала мәдениетіндегі ата-бабаларымыздың бүкіл дүниені біртұтастықта, өзара үйлесімде тануында ежелгі әлемнің үш түрлі қабаттан тұратындығы туралы түсінік сақталған. Яғни өмір «дөңгеленген дүние» ретінде ұғынылып, «жақсылық та жамандық та қайта айналып соғады», сондықтан ол тек жақсылыққа, ізгілікке бағытталуы керек деген қағиданы ұстанған» (Жақан, 2020:73).

Көрнекті қаламгер Қ. Жұмаділов құзғынның басынан өткен оқиғалар мен ішкі әлемінде өтіп жатқан түрлі психологиялық жай-күйі арқылы өмірдегі ізгілік пен жауыздықтың тартысын шебер көрсете білген.

Бұл жайында ғалым А. Таңжарықова: «Қ.Жұмаділовтің «Құзғынның өлімі» әңгімесіндегі құстар өмірінің әр түрлі жайттары арқылы қазақ тарихындағы түрлі кезеңдер оқиғасы, әсіресе кеңес үкіметі тұсындағы қазақ даласында орын алған экологиялық апаттар, оның табиғатқа, аң-құсқа тигізген әсері суреткерлік сезімталдықпен көркем сипатталады. Өмірдің өзекті мәселелерін қозғайды» (Таңжарықова, 2017: 78) – деп ой қорытады.

Қара ләйлек құсының туған мекеніне деген сүйіспеншілігін халықтың осы аяулы сезімімен қатар суреттей отырып М. Мағауин «Қара ләйлек» атты әңгімесінде ашаршылық тұсында да оның етінен дім татпаған оқиғалар арқылы адам болмысындағы киеленген түсініктердің қадыр-қасиетін танытқан.

Көрнекті қаламгер Тынымбай Нұрмағамбетовтің «Әулеттің иесі» әңгімесінде қазақтың отбасылық құндылықтарының мәні жан-жақты ашылған деуге болады. Әкесі соғыстан оралмаған жас балаға артылған үміт пен сенім түркі халықтарының танымындағы ер адамның рөлін биік бағалайтын, әулет шежіресін әкеден тарқататын дәстүрді жаңғыртқан. Бұл тілші ғалымдар тарапынан концепт ұғымында қарала бастағандығы байқалады. «Ер адам» концептісі барша халыққа ортақ концепт болғанымен, әр халықтың менталитетіне, дүниетанымына, болмысына орай оның концептосферасы айқындалып отырады. Еркек атаулыны сипаттауда оның жас ерекшелігі, отбасындағы орны, әлеуметтік орны, туыстық байланысына қарай атаулары да әртүрлі лексемалармен беріледі

Атасына еріп аруақтар жатқан қорымға барған сәттегі сәби көңіліне түйген өмір сабақтары ғасырдан-ғасырға жалғасып келе жатқан қазақтың игі дәстүрі. Ол өскелең ұрпағын өткенін ұмытпауға, ата-бабасын қастерлеуге баулитын отбасылық дәстүр болған. «Атасы: «Осында жатқан барлық діні мұсылмандарға бағыштадым», – деп күбірлеп алақанын жайған кезде, бұл да алақанын жайды. Атасына еріп, алақандарымен бетін сипады. Шоқа орнынан тұрып, бейіттерді аралағанда да Молдабек ере жүрді. – Мынау Құбығұл атаң, – деді айналасын шөп, шеңгел басып кеткен төмпешіктің жанына келгенде. – Мен де, сен де осы шалдан тарағанбыз. Осы шалдан төртеуіміз. Ойсын, Қойсын, Жыртық, сосын мына мен туғанмын. Өне Ойсын атаң, – деді сосын иегімен Құбығұлдың оң жағында жатқан төмпешікті нұсқап. – Ойлыбай, Қойлыбай, Жолдыбай, Қалдыбай деген төрт баласы бар еді. Қойлыбайдан қарайып қалқайып мына сен қалдың...» (Нұрмағамбетов, 2019: 2). Бүкіл әулеттің ер-азаматын сұм соғыс жалмап, жасы ұлғайып жалғыз қалған қарияның алдан күтер үмітін немересі де сәби жүрегімен сезіне біледі.

Ұл баланың ұрпақ жалғастырушы ретіндегі түркі халықтарындағы маңызы ерекше болған. Шығармада пионер жасына ілікпеген баланың атасымен бірге құдалыққа барып пионерге ілікпей қалуы арқылы кеңестік дәуірді мінейтін юморға құрылып, өзіне деген отбасы, ата, әжесінің сенімін пионер, комсомолдан да биік қойған баланың психологиясын біртіндеп ашу арқылы автор терең ұлағатты ойды танытады.

«Атаңмен бірге барасың, атаңмен бірге келесің. Онда Қыздаркүл апаң шайын қойып, етін пісіріп, күтіп отыр емес пе? Екеуіңе жасар сый-сияпаттары да бар шығар-ау... – дейді, құдалық сапарға баланы сонша еліктіріп. – Әкең соғыстан аман

келгенде, бұл құдалыққа өзі барар еді... Енді сен әкеңнің орнына...» дей беріп, бір сәт кемсендеп, жаулығының шетімен көзін сүртіп те жатты» (Нұрмағамбетов, 2019: 2). Осы ұлынан айырылған кейуананың бір ауыз сөзінде қаншама тарих, тағдыр жатыр.

Ұрпақ жалғастығын, әулет дәстүрін үзбеді мұрат еткен қазыналы қарттың немересін қасына ерте жүріп өмірден ой түюге үйретуі арқылы тәрбиелеудің мәнін ашу шығарманың негізі идеясын құрайды. Жас бала да бір әулеттің болашақ тұтқасы боларлық қасиеттерді ата тағлымы арқылы бойына сіңіреді. Яғни, әңгіменің композициясындағы отбасылық концептінің сакральды сипаты оқырманын толғандырудың құралына айналған.

Себебі, «Концепт салт-дәстүр, ауыз әдебиеті үлгілері, дін мен идеология, адамның өмірлік жеке тәжірибесі мәдени маңызды құндылықтар жүйесінің өзара әрекетінің нәтижесінде қалыптасқан «әлем бейнесінің» ментальді құрылымын көрсетеді (Елемесова, 2003: 94).

Атасына еріп аруақтар жатқан қорымға барған сәттегі сәби көңіліне түйген өмір сабақтары ғасырдан-ғасырға жалғасып келе жатқан қазақтың игі дәстүрі. Ол өскелең ұрпағын өткенін ұмытпауға, ата-бабасын қастерлеуге баулитын отбасылық дәстүр болған.

Әңгіменің ұлттың ежелден бергі қалыптасқан адамдық парызы жаназаға жиналған тұстағы артында қалған ұрпағының, әсіресе ер азаматтың жауапкершілік алуы оқиғасын суреттейтін тұсының салмағы зор.

«Жалпы жер бетіндегі мұсылмандар бүкіл әлемнің жаратушысы – Алла екеніне сенеді. Ол адамды және басқа да мақлұқ-тарды жаратты, оның барлығы адамзат игілігіне бағындырылып, өз қызметтерін атқаруда деп біледі. «Ислам мәдениеті ең бірінші орында иманға, басқаша айтқанда, Аллаға, ақирет күні-не, періштелеріне, елшілеріне, кітаптарына, тағдырға, жарат-қанның жақсылығы мен жамандығына сенуге негізделеді» (Нұрдәулетова, 2008: 37).

Қаршадай баланың атасының артындағы мұсылмандық парызын өз мойнына алуы, атасының Молдабек немересін ел-жұртына аманаттап кетуі сияқты ұғымдардың бәрі де қазақтың дәстүрлі өмір суреттері. Жазушы сол халықтық дәстүрдің мән-мағынасын көркемдік тұрғыдан қайта жаңғырту арқылы бүгінгі ұрпақтың алдындағы парызын атқарған.

«Атамекен» концептісі қандай ұлттың да менталды дүниетанымында негізгі рөл атқаратыны белгілі. Себебі адам баласы үшін тұрақтап, өсіп-өнген, ұрпақ жайған, мекен етіп, бауыр басқан жерінен артық жер болмайды. Соның ішінде қазақ халқы үшін «туған жер» қанша қадірлі, ыстық болса да, «атамекен» ұғымы одан әлдеқайда қасиетті, жоғары екенін байқаймыз.

Жалпы Т. Нұрмағамбетовтің қай әңгімесінде де қазақтың ежелден қастерленген ұғымдары жаңаша бір мән иеленіп, оқырман жүрегінен жол тауып жатады. Сондай әңгімелерінің бірегейі – «Ата қоныс» әңгімесі. Шығармадағы Аймүйіз аталатын сиырдың өзі туып өскен мекеніне қашып кетіп, сонда бұзаулауы, оны іздеген иесінің қаншама жылдар ат ізін салмай кеткен туған топырағына, өскен ауылына қайта оралуы арқылы өз өмірінің қателігін ұғуы да ойлантарлық жағдай. «Аймүйіздің төрт

жыл бұрын осылай бошалап кеткені бар. Онда да оңды-солды шапқылап, ақыры Шашубан деген көршісі ат сабылтып жүріп Шырағданның арғы бетіндегі ескі жұрттан жаңа туған бұзауымен тауып әкеп берген. Аймүйіздің сол қылығын естігендер: «Ойпырым-ай, мына жануардың жершіл, итжандылығын-ай! Тіпті күндік жерге кеткені несі» – деп таңырқасқан. Мұқа шал бұл жолы да Аймүйізді сол ескі жұртқа тартқан болар деп, – жорамалдады (Нұрмағамбетов, 2020: 5).

Әңгіме кейіпкерінің әйелі Дәнекердің қазасынан кейін, қайта отбасын құрап, өзі туып өскен Талтоғаннан өзге жерге қоныс аударып, өзге ортада өзгеше өмір ықпалында кетіп, атақонысын естен шығаруы, тіпті сағыныш сезімінің де көмескіленуі, іздеген жоғын тапса жылдам кері қайтуға бел байлағанымен, жоғы оңайлықпен табылмай ата қонысына баруға амалсыз мәжбүр болған жанның балалық, жастық шағы өткен, отбасын құрып бала сүйген мекенінің әрбір талы мен тасына қарап ой түюі арқылы автор адам жанындағы жаттану мәселесін де көтерген сыңайлы. Атамекенге байланысты қазақтың ұғымы сан-салалы мағынаға ие. Ол еуропалық түсініктегідей, «көшпелілердің көшіп-қонып жүретін территориясы, малға жайлы жайылымдық жерлер» емес, атамекен біріншіден, ата бабасының (өзінің ғана емес) кіндік қаны тамған жер, екіншіден, ата бабасының бейіті (моласы) жатқан жер, үшіншіден, ата мекен болатын жердің таңдалуы қасиетті әулиелердің, пайғамбарлардың батасымен, Алланың қалауымен жүзеге асырылады, төртіншіден, ата мекен ата бабаның қаны төгіліп, жаудан қорғап алып қалған жер, бесіншіден, атамекен «ағайын-тума ортасы» (Нұрдәулетова, 2008: 27).

«Мұқа өзі ойлағандай бесін ауа Талтоғанның шетіне құлады. Ескі тамдардың ара-арасымен жүріп келеді. Есік, терезелерінің орны опырайып мүжіліп құлай бастаған қабырғалар. Мал, отын қоралардың орны. Көпшілігінің бұтақтары қурап, сына бастаған бау ағаштары. Өзге тіршілік белгісі білінбейді. Осының бәрі де тіпті бөгде кісіге сұп-суық болып көрінердей. Осы жерде бұрын ауыл болмаған сияқты. Бірақ болған! Ақиқат болған... Сол ауыл, сол тіршілік» (Нұрмағамбетов, 2020: 3). Автор осы әңгімесінде кейіпкерінің туған өлкесіндегі әрбір зат пен құбылысқа мән беріп, оның өткен өмірінің аса мәнді, мағыналы тұстарын есіне түсіртеді. Бұл тұрғыда ғалым Г.Пірәлиеваның: «Заттық әлем – кейіпкерді толыққанды етіп бейнелеу үшін таптырмас көркемдік кілт. Және ол кезең мен уақытты, кейіпкер өмір сүрген психологиялық ортаны терең тану үшін де, кейіпкердің ішкі жан дүниесіне еніп, психологиясын жан-жақты ашу үшін де қызмет атқарады» (Пірәлиева, 2003: 306). дейтін ой қорытындысының маңыздылығы танылады.

«Жер өзгермейді екен ғой». Шал күрсініп қойды. «Тіпті сол күйі жатыр. Жер де, жусан да... Бәрі де бұрынғыша»... Ескі жұрттағы алғашқы жары екеуі еккен шыбықтың жайқалған өрік ағашына айналуында да символдық сипат бар. Жалғыз баласы өліп, Ескі жұртта жалғыз қалып қойған Шынаркүлдің тағдырына қарамастан, барын салып күткен қонақжайлық көңілі арқылы қазақ әйелінің қайсар мінезі мен аналық ақ пейілі оқырман есінде қалып қояды. Құдайым-ау, мынау сіздің үйдің бауының өрігі емес пе? Алда, жарықтық-ай... Өлі салып тұр екен-ау, ә?.. О, садағаң кетейін дән... жеміс... Табиғаттың ризығы сен өлмейді екенсің ғой. Құдайым-ау, әлі азбап-

ты. Әрқайсысы баланың жұдырығындай... Сап-сары. Сары алтын дерсің. Шынаркүл өріктің біреуін аузына салды. – Дәмі де сол күйі. Бал татиды» (Нұрмағамбетов, 2020: 3).

Кейіпкердің Ата қонысына келіп бұзаулаған Аймүйіз сиырды сауып ескі танысы Шынаркүлдің қолынан уызын ішуінің де астарына де айтарлықтай терең мән сидырылған.

Талай жыл бірге отасқан қосағымен ата-анасының басына барып, құран оқуды ойлауын ойлағанымен, іске асыруға дәрмені болмаған кейіпкердің жан дүниесіндегі армен ұяттың арпалыстары арқылы автор бүгінгі адам болмысындағы кері өзгерістердің сипатын аңғартқандай.

Бір кездері дәм-тұздас болған адамға, атақонысқа деген салқындық, адам болмысының бұлайша өзгерісі авторды толғандырған. Тіршілік ықпалында кетіп, адами парызды ысырған жанның жоғалған сиырды іздеймін деп өзінің де жоғалтқан болмысымен бетпе-бет келуі де автордың керемет шеберлігі. Тағдырдың салғанына көніп, қайғы тартқанмен, қайыспаған Шынаркүлдің «жалғыз балама келіп көңіл айтпадың» деп өкпе айтуы, баяғы бастарынан бірге өткен дәуренді шақтарын есіне түсіруі арқылы кейіпкердің жоғалтқан жан жылуды, мейірім, қайырым секілді ұғымдарын еске салады. «Осы біз бір-бірімізді қалайша ұмытып кеттік? Неге ғана өзгердік? Баяғы елжіреген жүрегіміз қайда? Бір-бірімізсіз тұра алмайтын көңіліміз қайда? Мұқа-ау, біз оларды қайда көміп кеттік? Қалай ғана жоғалтып алдық?».

«Енді ойлап қараса сол жолы ескі жұртта есік-терезесі ғана қалмапты. Есік-терезе деген не, тәйірі... Жоқ. Қалған дүниеде есеп жоқ екен... Не қалдырғанын өзі де сезбепті. Сезсе бұл шал жоғын іздеп содан бері бұл жаққа мың сан рет соқпас па еді... Мұқа ата қоныста не қалдырғанын кешелі-бүгін ғана білді.» (Нұрмағамбетов, 2020: 3).

Шығармадағы атамеке ұғымының терең мәнін ғалым К.Матыжановтың төмендегі тұжырымдары тиянақтай түседі. «Қастерлі мекеннің аса маңызды қасиеті – оның бар әлемге ашықтығы. Сондықтан да ол өзін қастер тұтатындарды дүниенің бар түкпірінен өзімен астыртын, нәзік байланыстырып, тартып тұрады. Мәселен, қазақтардың санасындағы «Атамеке» концепті. Сонау рулық қоғамда қалыптасқан бұл қастерлі ұғым қазақтардың тарихи жадында әлі күнге жаңғырып тұр» (Матыжанов, 2020:35).

Туған топырағында кезінде жары екеуі отырғызған көк шыбықтың көктеп, мәуелі ағашқа айналып, тіпті ел-жұрт көшіп кетіп, айдалада қалса да жемісін салып тұруы, кейіпкердің алып келген сол өріктерінің әрқайсын таңдайына салып тамсана отырып, шешімді ойға бекінуінің де сакральдылық мәні бар символды ұғымдардың шеберлікпен қолданысы.

Қазіргі қазақ әңгімелеріндегі сакральдылық сипаты халықтың қастер тұтқан төрт түлік малына қатысты ұғымдар арқылы да көрініс табады.

Мәселен, Т. Нұрмағанбетовтің «Кене» атты әңгімесіндегі адамның тіршілігі оның өлгеннен кейінгі өміріне көшірілген. Күнәсінің көптігінен өзі кенеге айналған кейіпкердің о дүниеде өзі өліміне себепкер болған иманды, таза Қазақбай жанының

түйеге айналуы арқылы түйенің қастерлілігі жайлы фольклорлық санамен аста-сып жатыр. Ол жайында зерттеуші Д. Жақан: «Түйе атауы мифтік әңгімелердегі фольклорлық тұлғалардың қызметімен де тығыз сабақтас. Түйе мінген адам тылсыммен байланыстырылған. Мысалы, өлімнен желмая мініп қашқан Қорқыт, Желмаямен жерұйық іздеген Асанқайғы және Әзірет Өлі, Қожа Ахмет Иассауи сияқты діни қаһармандардың ақ түйесінің болуы, Қабанбай батыр рухын бақиға ақ түйенің алып кетуі, т.б. Қазақ жүрекжарды қуанышын «Ақ түйенің қарны жарылды» деп, тұжырымдайды. Түйе ұлық мал саналғандықтан, оны баққан адамды «ұлық баққан» деп құрметтеп, төрден орын берген. Түйе малының қазақ халқының тіршілік қамы жүйесінде алатын орнына қатысты халықтық білімдер жүйесі байырғы қоғамнан бүгінгі күнге дейін жалғасқан» – дейді. (Жақан, 2020: 210) Сыртқы тұрпатының ірілігі мен асқан төзімділігін ерекше бағалай отырып, оны күтіп-баптау, асырап өсірудегі халықтың соншалықты нәзік, қамқор қарым-қатынас ұстанғанынан түйенің ерекше қастерленгендігін байқауға болады.

Қазақ фольклорында жылқы образынан оның ерекше қастерлі түлік саналғаны көрінеді. Қазақ жылқы туралы «Ат – ердің қанаты», «Алып – анадан, ат – биеден», т.б. мақал-мәтелдер шығарған, жырлар мен аңыздарда, өлеңдерде жылқы баласы адамның досы, жәрдемшісі, серігі болып сипатталған. «Қуса жететін, қашса құтылатын» жүйрік аттар, тұлпарлар жайында көп өлең-жырлар мен аңыздар туған» (Әуезов, 2008: 87).

Осы ғасырлар бойғы қастерленген жылқы түлігінің заманның кері құбылысы, қазақ жерінде жасалған ядролық сынақтың жалпы тіршілікке зардабы Нұрғали Ораздың «Жылқының көз жасы» әңгімесіне негіз болған. «Қасқа бие тү-у баяғы құлын күніндегідей құлдыраңдап, алыстан мұнартып көрінген бір асуды бетке алып, бар пәрменімен заулап барады. Бір ғажабы, шапқан сайын есейіп, жасына жас қосылып, құлыннан тайға, тайдан құнанға, құнаннан дөненге, дөненнен бес-тіге айналады. Бірақ анау, алыстан мұнартып көрінген асу да ол бауырын жазып, тұяғын сермеген сайын жылыстап, көкжиекке қарай жылжи көшіп, жеткізбейтіндей көрінеді» (Ораз, 2018: 3). Көшпелі халықтар танымындағы ер, азамат бейнесімен қатар ұғынылатын тұлпар, жылқы ұғымы арқылы өзекті мәселе қозғаған Нұрғали Ораздың аталмыш әңгімесінің композициялық құрылымындағы символ мен түс көру мотивінің көркемдік қызметі шебер қиюласқан.

«Қайран жануар-ай, жануар-ай!» – дей береді әлденеден секем алып, жүрегі суылдай жөнелген Абат қарт күбірлеп. Өне, қап-қара жалын жел тарап, құйрықты жұлдыздай ағып жетті-ау дегенде кенет әлгі асудың үсті батар күннің қанқызыл шапағына боялып... жо-жоқ, қып-қызыл өртке оранып, құлын дауысы құраққа ұша кісінеген қасқа биені жұтып-ақ жібергені... Апыр-ай, осы бір сұмдық суретті қай жерден көріп, қай қиырдан шолып тұрғаны белгісіз Абат қарттың жүрегі шаншып-ақ кеткені. “Ой, құдайым-ай, түсім екен ғой”, – деді ол көзін ашқан кезде жүрек тұсын алақанымен басып» (Ораз, 2018: 3).

Түс көру мотивін қарастырған С. Қасқабасов, Б. Әзібаева, Г. Пірәлиева сияқты ғалымдар пікірінде адам баласының күнделікті өмір тіршілігіндегі жанына тыншу

бермеген жайттардың ұйқы процесінде де ми қабаттарында, жан түкпірінен шығып түс түрінде белгі беретіндігі айтылған. Әңгіме кейіпкері қарт жылқышы Абат қарт – жылқыны жанына балаған қазақи мінез иесі. Әңгімеде қарт адам мен өз бетінше жайылудан қалып, қарттың қолына қарап қалған кәрі бие параллель алынған. Сол арқылы өмірдің өткіншілігі тұспалданған. «Сонсоң бақи дүниенің алдында бақұлдасып қалайықшы, жануар дегендей қасқа биенің мойнынан құшақтап, жалына бетін басты. Ол да... Иә, есті жануар, ол да басын иесінің мандайына сүйеп, ризаласып, қоштасқандай болды. Қасқа биенің жанарындағы жылт еткен бір нәзік сәуле – үміт сәулесі, әлде иесіне деген ыстық ықыластың белгісі – көпке дейін сөнбеді. Бәлкім, фәни жалғанның осы бір жылт еткен жарығы кейін оның өзімен бірге бақи дүниеге бірге кететін болар» (Ораз, 2018: 3).

Кәрі биесін бауыздауға қимай, өз өлімімен өлуіне мүмкіндік беруі, алыс қырға апарып жерлеуі қарттың қастерлі сезімдері. Қарт көңіліндегі жан серігі тұлпарына деген осы қимастық сезімдері өзінің өткенін еске түсірумен қатар өріліп беріледі. Бір кездері шаруасы шалқыған ауыл тірлігінің күлін көкке ұшырған полигон зардабын оқырманына түсіндіруде автордың өзіндік қолтаңбасы айшықталады. Жер астынан алып саңырауқұлақтай албасты Жын атып шыққан Жарылыс, полигонды – Жын бейнесінде алып, халықтың қастерлі және қауіпті күштердің күресіне құрылған мифтік түсініктерін тірек еткен. Мұндай күштерді фольклортанушылар (С. Қасқабасов, К. Матыжанов) кесірлі күштер деп қараса, әдебиеттанушылар мистикалық әлемнің өкілдері деп қарайды. Қалай болғанда да Н. Ораздың шығармасындағы Жын бейнесі мистика мен реалды өмір көрінісінің бейнесін тұспалды түрде танытуға құрылған. Сол жынның (жарылыстың) кесірінен мезгіл-мезгіл төсек тартып жатып қалатын кеселге ұшыраған Абат қарт осы азапқа ұшыраған мыңдаған адамның символдық бейнесі ретінде алынған. Өлім мен өмірдің арпалысты шағындағы қарттың ішкі болмысына үңілте отырып автор, әулет иесі, отбасы қамқоры, әкелік парыз секілді ұғымдармен оның адами-кісілік келбетін ашады. «Апыр-ау, сонда деймін де, Абатты мезгілсіз келген ажал да, қақ ортасынан үзілер қайран өмір де шошыта алмады-ау. Ол тек соңымда қалып бара жатқан үрім-бұтағым – ұл-қыздарымның ендігі тағдыры не болмақ деп қамықты ғой. Олар мынау Жын жайлаған меңіреу өлкеде оңы мен солын танып үлгермей жатып жетім қалса... жылап қалса, Абаттың аруағы ана дүниеде қайтіп жай тауып, қалай тыныш жатпақ...» (Ораз, 2018: 3). Жынның дертін жынды сумен басамыз деп, жан тапсырған жандардың тағдыры да ойлантарлық. Ал Абат қартты жынның қанды шеңгелінен ажыратып, ажалдан аман алып қалған осы қасқа биесінің сол жылы құлындап, қызыл күрең құлынымен жарысып, биесінің бір емшегінен сүтін еміп аман қалуының мәні зор. Қазақтың ежелден келе жатқан саумалы мен қымызының күші арқылы өмір көшіне ілескен. Осы киелі жануардың сүтімен қоректенген ұл-қызы үрім-бұтағының да Жынның әлегіне дес бермей, аман-сау өсіп жетілуіне тәубе еткен қарт арқылы да автор астарлы ойды меңзеген. Тұлпардың сезімталдығы өзінің қандас тұлпардың өліміне үнсіз егіліп, көзінен жас парлаған күрең аттың бейнесі арқылы жан-жануардың өзіндегі бауырмалдық, туыстық заңдылықтың сөнбеуі арқылы адамзатқа да тұспалды ой айтылған.

Қорытынды. Сонымен, зерттеу барысында, тәуелсіздік тұсында жазылған әңгіме жанрдағы фольклор мен әдебиеттің қарым-қатынасы аясындағы сакральдылық жазушы таланты мен оның алдына қойған мақсатына байланысты әрқилы сипат иеленетіндігін көрсетеді. Талдау нысаны болған шығармаларға тән басты ерекшелік: авторлардың фольклорлық ой, образ, ұғым-түсініктер арқылы қазіргі заманның ең өзекті ұлттық мәселелерін қозғай білуінде. Ғасырдан ғасырға жетсе де мән-мағынасы көмескіленбей, қайта әрбір ұрпақ жадында жаңғырып отырған фольклорлық құндылықтарға қаламгерлердің қайта оралу арқылы өз шығармашылық аясын да кеңейткені көңіл аудартады. Әрине, бұл құбылыстың өзінің, әрбір жазушының қаламгерлік қабілет-қарымы мен өмірлік тәжірибесіне де байланысты әрқилы көрініс тауып жататыны күмәнсіз.

Талантты прозаиктер халық жадындағы сакральды түсініктерді өз ой-санасында қайта қорытып, жаңаша сипат беру арқылы адам болмысындағы оң және кері өзгерістерді көрсетудің, жеке адамның қоғам мен әлеуметтік ортамен қарым-қатынасын ашудың психологиялық құралына айналдырған. Мәселен, көне заманғы аң мен адам арақатынасы жайлы түсініктерді жандандырып, оның тұтастығы мен бірлігінің бұзылу зардабын көрсету арқылы оқырманға ой тастау (М. Мағауин, А.Алтай), сакральдылықтың көркем шығармадағы кейіпкер характерін ашуға, образ бен ойды айшықтауға жұмсалуды, архетиптердің (атамекен, әулет киелі ағаш, сүйек) кейіпкердің ішкі дүниесінің құпия қалтарыстарына енудің әдісі ретінде түрленуі қастерлі ұғымдардың жаңа деңгейдегі көркемдік мәнін танытады (Т. Нұрмағамбетов, Н. Ораз). Халық танымындағы сакральды ұғым-түсініктер – қаламгерлердің белгілі бір өзекті ойды айту үшін көркемдік шеберлікпен қолданылып, авторлық идеямен астасып, шығарманың түпкі ой қазығы оқырманды қайырым, мейірім, ізгілік сияқты қасиетті сезімдеріне қайта оралту ойларымен үндесіп, әрбір шығарманың құндылығын арттырған көркемдік категорияға айналған.

Карбозов Е.К.¹, Шегебаев А.М.², Киргизбаева А.Д.^{*3}

Казахский национальный университет имени аль-Фараби

Алматы, Казахстан

*e-mail: e.karbozov76@gmail.com ; aibek.shegebaev@gmail.com ; a.girgizbaeva@gmail.com **

*ORCID: 0000-0001-7909-1299; 0000-0001-8079-4303 ; 0000-0001-6977-9284**

Художественная функция концептов сакральности в современных казахских рассказах

Аннотация. В статье ставится задача конкретно рассмотреть художественную функцию сакральных (сакральных) понятий, присущих природе современных казахских рассказов в различных аспектах. В анализ вошли известные писатели: Т.Нурмағамбетова «Владелец династии», «Ата коньсы», К. Жумадилова «Смерть ворона», М. Мағауина «Черный аист», Т. Саукетая «Кость», Н. Ораза «Конские слезы», А. Алтая «Кожендет», А. Салықбая «Замок-крепость». В рассказах были научно изучены роль отечества, место рождения, игра птиц, преемственность поколений, характер традиционных представлений о семейных ценностях и роль автора в стилистическом мастерстве. Хотя ранее оно изучалось в различных областях науки, оно имело целью выявить его различную семантику в тексте рассказа путем анализа художественной функции понятия благоговения в жанре рассказа, что специально не рассматривается в литературоведении. В результате было выявлено многообразие сакральности, присущей каждому явлению жизни. Сделаны выводы о положительном и отрицательном влиянии его сохранения и разрушения на характер персонажа в литературе.

В исследовании обобщаются выводы о взаимосвязи художественной литературы и фольклора, основанные на новейших научных открытиях в области литературоведения. Учитывался концептуальный характер содержания сакрального и его отношение к фольклору.

Также при анализе художественного текста последовательно рассматривались взгляды на понятие «сакральность» в различных областях науки (этнография, психология, философия и др.). Подчеркнута роль концепта сакральности в поэтике произведения в выражении авторской позиции, авторского решения, характера персонажа и цели действия через традиционное значение времени и пространства. Определены особенности и общие принципы каждого писателя.

С целью показать преемственность темы сакральности в художественной литературе были проанализированы рассказы писателей старшего и среднего поколения. В статье используются методы анализа, сопоставления, сопоставления.

В результате исследования были проанализированы различные функции почитаемых понятий в структуре рассказа в национальном познании, значение символов, снов, внутренних монологов, нарративов, диалогов, бесед, воспоминаний, приемов повествования, мира. вещей и т.д. были выявлены. В соответствии с целью статьи в исследовании оценивается значение представлений народа на протяжении веков в направлении модернизации национальных ценностей, решения актуальных вопросов. В статье также обобщаются представления о духовной преемственности традиционных знаний и современных взглядов, общие для произведений исследуемых авторов.

Результаты исследования могут служить источником для исследования проблемы сакральности в прозе.

Ключевые слова: рассказ, благоговение, символ, сновидение, внутренний монолог, повествование, воспоминание, обращение, метафора.

Karbozov Y.K.¹, Shegebayev A.M.², Kyrgyzbayeva A.D.^{*3}

Al-Farabi Kazakh National University

Almaty, Kazakhstan

*e-mail: e.karbozov76@gmail.com ; aibek.shegebaev@gmail.com ; a.girgizbaeva@gmail.com **

*ORCID: 0000-0001-7909-1299; 0000-0001-8079-4303 ; 0000-0001-6977-9284**

The artistic function of the concepts of sacredness in modern Kazakh stories

Abstract. The article aims to specifically consider the artistic function of sacred (sacred) concepts inherent in the nature of modern Kazakh stories in various aspects. The analysis included well-known writers: T. Nurmagambetov "The Owner of the Dynasty", "Ata Konys", K. Zhumadilova "Death of a Raven", M. Magauina "Black Stork", T. Sauketaya "Bone", N. Oaza "Horse Tears", A. Altai "Kozhendet", A. Salykbay "Castle-Fortress. The role of the fatherland, the place of birth, the game of birds, the continuity of generations, the nature of traditional ideas about family values and the role of the author in stylistic mastery were scientifically studied in the stories. Although previously studied in various fields of science, it aimed to reveal its different semantics in the text of the story by analyzing the artistic function of the concept of reverence in the genre of the story, which is not specifically considered in literary criticism. As a result, the variety of sacredness inherent in every phenomenon of life was revealed. Conclusions are drawn about the positive and negative impact of its preservation and destruction on the character of the character in the literature.

The study summarizes the conclusions about the relationship between fiction and folklore, based on the latest scientific discoveries in the field of literary criticism. The conceptual nature of the sacred content and its relation to folklore were taken into account.

In order to show the continuity of the theme of sacredness in fiction, the stories of writers of the older and middle generations were analyzed.

Also, when analyzing a literary text, views on the concept of "sacredness" in various fields of science (ethnography, psychology, philosophy, etc.) were consistently considered. The role of the concept of sacredness in the poetics of the work in expressing the author's position, author's decision, the nature of the character and the purpose of the action through the traditional meaning of time and space is emphasized. The features and general principles of each writer are determined.

The article uses methods of analysis, comparison, comparison.

As a result of the study, various functions of revered concepts in the structure of the story in national cognition, the meaning of symbols, dreams, internal monologues, narratives, dialogues, conversations, memories, narrative techniques, and the world were analyzed. things, etc. have been identified. In accordance with the purpose of the article, the study assesses the significance of the ideas of the people over the centuries in the direction of modernizing national values, solving pressing issues. The article also summarizes the ideas about the spiritual continuity of traditional knowledge and modern views, common to the works of the authors under study.

The results of the study can serve as a source for studying the problem of sacredness in prose.

Keywords: story, reverence, symbol, dream, inner monologue, narration, recollection, appeal, metaphor.

Информация об авторах:

Карбозов Ерхан Карбозович, кандидат филологических наук, старший преподаватель Казахского национального университета имени аль-Фараби. Алматы, Казахстан. e-mail: e.karbozov76@gmail.com; ORCID: 0000-0001-7909-1299

Шежебаев Айбек Маратулы, магистр гуманитарных наук, старший преподаватель Казахского национального университета имени аль-Фараби. Алматы, Казахстан. e-mail: aibek.shegebaev@gmail.com; ORCID: 0000-0001-8079-4303

Киргизбаева Айгерим Даулеткулкызы, магистр гуманитарных наук, PhD докторант Казахского национального университета имени аль-Фараби. Алматы, Казахстан. e-mail: a.qirgizbaeva@gmail.com; ORCID: 0000-0001-6977-9284

Әдебиеттер:

Ахметжанова З.К. Очерки по национальной концептологии. – Алматы: Елтаным, 2012.–146 с.

Әуезов М. Шығармаларының елу томдық толық жинағы. Т. 35. – Алматы, 2008, 715 б. ISBN 978-601-7152-06-02

Елемесова Ш.Көркем мәтіндегі ұлттық мәдениеттің тілдік релеванттары: фил.ғыл.канд.дис. – Алматы, 2003

Жаксылков А. Образы, мотивы и идеи с религиозной содержательности в произведениях казахской литературы (Типология, эстетика, генезис). – Алматы: Қазақ университеті, 1999. – 423с. ISBN 978-601-247-505-0

Жақан Д. Отбасы тіршілігіне байланысты қастерленген ұғымдар// Қазақ фольклорының қастерлі әлемі. – Алматы: Press Co, 2020. – 384 б.

Қасқабасов. Алғысөз // Қазақ әдебиеті және фольклор. – Алматы, Алаш. 2008.– 385 б. –ISBN 9965 – 778 – 64 – 7

Майтанов, Б. Қаһарманның рухани әлемі: зерттеулер. – Алматы: Жазушы, 1987. - 232 б.

Матыжанов К. «Қастерлі(лік)» пен «қастерлену» құбылыстары және көркем мәдениет // Қазақ фольклорының қастерлі әлемі. – Алматы: Press Co, 2020. – 384 б. — ISBN 978-601-7588-57-1

Нұрғали Ораз. Жылқының көз жасы // Adebiportal@gmail.com 8 (7172) 79 82 06 (ішкі – 112) © adebiportal.kz <https://adebiportal.kz/kz/news/view/12321>

Нұрдаулетова Б.И. Жыраулар поэтикасындағы дүниенің концептуалдық бейнесі Ф.ғ. докторы ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған диссертация. – Алматы, 2008. - 320 б

Нұрмағамбетов Т. Ата қоныс. // <https://massaget.kz/layfstayl/debiet/proza/48049/>

Нұрмағамбетов Т. Әулеттің иесі // <https://www.6alash.kz/kz/article/tinimbay-nurmaganbetov-aulettin-yesi-angime.html#gsc.tab=0>

Орда Г., Сәрсенбаева Ж., Әбілхайыров Н., Сұлтанғалиева Р., Мекебаева Л. Қазіргі қазақ әдебиетіндегі адамның табиғаты мен экологиясы // Articulos. Латын Америкасы Утопиясы және практикасы. Año: 24, № қосымша 5, 2019, 79-89 ББ. Философия мен әлеуметтік теорияны Халықаралық қайта қарау. Cesa-fces-universidad del zulia. Маракайбо-Венесуэла. ISSN 1315-5216 / ISSN: 2477-9555.) (ағылшын тілінде).

Пірәлиева Г. Көркем прозадағы психологизмнің кейбір мәселелері. Түс көру, бейвербалды ишараттар, заттық әлем. Монография. – Алматы: Алаш, 2003. – 328 б. ISBN 9965-669-14-7. (қаз).

Сәукетаев, Т. Сүйек [Мәтін] : репрессияның санадағы сұмдықтары туралы әңгіме / Т. Сәукетаев // Егемен Қазақстан. - 2006. - 30 тамыз. - Б.15.

Смагулов О. Происхождение казахского народа по данным физической антропологии. – Алматы, 2017. -196 с.

Таңжарықова А.В., Сатылханова Г.А. Қ.Жұмаділовтің «Күзғынның өлімі» атты әңгімесіндегі көркемдік детальдің қолданысы. – Алматы: Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті. Хабаршы. Филология ғылымдары сериясы. №1 (59), 2017. 335 б

Тойшанұлы А. Мағауиннің жаңа прозасының алтын өзегі <https://abai.kz/post/12393> 30 Қаңтар, 2012.

Литература:

Ауэзов М. Полное собрание сочинений в пятидесяти томах. Т. 35. - Алматы, 2008, 715- б. ISBN 978-601-7152-06-02 (каз).

Ахметжанова З.К. Очерки национальной концептологии. Издательство Елтаным, Алматы, 2012. – 146 с. (русс).

Елемесова Ш. Лингвистические релевантности национальной культуры в художественном тексте: дис. –Алматы, 2003 г. (каз)

Жакан Д. Сакральная понятия, связанные с семейной жизнью // Уважаемый мир казахского фольклора. – Алматы: Пресс Ко., 2020. – 384 с.(каз).

Жаксылков А. Образы, мотивы и идеи религиозного содержания в произведениях казахской литературы (типология, эстетика, генезис). – Алматы: Казахский университет», 1999. – 423с. ISBN 978-601-247-505-0 (русс).

Каскабасов.Предисловие // Казахская литература и фольклор. – Алматы, Алаш. 2008. – С. 35-85. – ISBN 9965 – 778 – 64 – 7 (каз).

Майтанов, Б. Духовный мир героя: исследование. Алматы: Жазушы, 1987. - 232 с7.(каз).

Матыжанов К. «Явления «почитания» и «почитания» и художественная культура» // Почтенный мир казахского фольклора. – Алматы: Пресс Ко., 2020. – 384 с. – ISBN 978-601-7588-57-1 (каз).

Нургали Ораз. Слезы лошади // Adebiportal@gmail.com 8 (7172) 79 82 06 (внутренний - 112) © adebiportal.kz <https://adebiportal.kz/ru/news/view/12321> (каз)

Нурдаулетова Б.И. Концептуальный образ мира в поэтике жырау Диссертация на соискание ученой степени доктора. – Алматы, 2008. – 320 с. (каз).

Нурмагамбетов Т. Ата коныс // <https://massaget.kz/layfstayl/debiet/proza/48049/> (каз)

Нурмагамбетов Т. Владелец династии // [.https://www.6alash.kz/ru/article/tinimbay-nurmaganbetov-aulettin-yesi-angime.html#gsc.tab=0](https://www.6alash.kz/ru/article/tinimbay-nurmaganbetov-aulettin-yesi-angime.html#gsc.tab=0) (на каз).

Орда Г., Сарсенбаева Ж., Абилхайыров Н., Султангалиева Р., Мекебаева Л. Природа и экология чело- века в современной казахской литературе // Artículos. Latinoamericana utopia и практика. Año: 24, № экстра 5, 2019, стр. 79-89. Международный пересмотр философии и социальной теории. Cesa-fces- universidad del zulia. Маракайбо-Венесуэла. ISSN 1315-5216 / ISSN: 2477-9555.) (англ).

Пиралиева Г. Некоторые проблемы психологии в художественной литературе. Цветовое зрение, невербальные жесты, материальный мир. Монография. – Алматы: Алаш, 2003. – 328 с. ISBN 9965-669-14-7.(каз).

Саукетаев, Т. Кость [Текст]: рассказ об ужасах репрессий / Т. Саукетаев // Суверенный Казахстан. - 2006. - 30 августа. 15 с. (каз).

Смагулов О. Происхождение казахского народа по данным физической антропологии. – Алматы, 2017. – 196 с.(русс).

Таңжарықова А.В., Сатылханова Г.А. Использование художественной детали в рассказе К. Жумадилова «Смерть ворона». Казахский национальный педагогический университет имени Абая. Мессенджер. Серия филологических наук. №1 (59), 2017. 335 с. (каз)

Тойшанович А. Золотое ядро новой прозы Мағауина <https://abai.kz/post/12393> 30 Января, 2012. (каз).

References:

- Akhmetzhanova Z.K. Essays on national conceptology. – Almaty: Eltanym, 2012. - 146 p. (in Russ).
- Auezov M. Complete works in fifty volumes. T. 35. – Almaty, 2008, 715-b. ISBN 978-601-7152-06-02 (in Kaz).
- G. Orda, Zh. Sarsenbaeva, N. Abilkhayirov, R. Sultangalieva, L. Mekebaeva. [Human nature and ecology in modern Kazakh literature // Artículos. Latin American utopia and practice. Año: 24, extra no. 5, 2019, pp. 79-89. International revision of philosophy and social theory. Cesa-fces-universidad del zulia. Maracaibo-Venezuela. ISSN 1315-5216 / ISSN: 2477-9555.) (in Eng).
- Kaskabasov S. Kazakh literature and folklore. – Almaty, Alash. 2008. - S. 35-85. - ISBN 9965 - 778 - 64 - 7 (in Kaz).
- Matyzhanov K. “Phenomena of “reverence” and “reverence” and artistic culture” // Honorable world of Kazakh folklore. – Almaty: Press Co., 2020. - 384 p. - ISBN 978-601-7588-57-1 (in Kaz).
- Maytanov, B. Spiritual world of the hero: research. – Almaty: Writer, 1987. - 232 p7. (in Kaz)
- Nurdauletova B.I. Conceptual image of the world in the poetics of zhyrau Dissertation for the degree of doctor. – Almaty, 2008. - 320 s (in Kaz).
- Nurgali Oraz. Tears of a horse Adebiportal@gmail.com 8 (7172) 79 82 06 (internal - 112) © adebiportal.kz <https://adebiportal.kz/ru/news/view/12321> (in Kaz)
- Nurmagambetov T. Ata konys // <https://massaget.kz/layfstayl/debiet/proza/48049/> (in Kaz)
- Nurmagambetov T. Dynasty owner // <https://www.6alash.kz/ru/article/tinimbay-nurmaganbetov-aulettin-yesi-angime.html#gsc.tab=0> (in Kaz).
- Piralieva G. Some problems of psychology in fiction. Color vision, non-verbal gestures, the material world]. Monograph. - Almaty: Alash, 2003. - 328 p. ISBN 9965-669-14-7. (in Kaz).
- Sauketaev, T. Bone [Text]: a story about the horrors of repression / T. Sauketaev // Sovereign Kazakhstan. – 2006. - August 30.15 p. (in Kaz).
- Smagulov O. The origin of the Kazakh people according to physical anthropology. – Almaty, 2017. – 196 p. (in Russ).
- Tanzharykova A.V., Satylkhanova G.A. The use of an artistic detail in the story of K. Zhumadilov «Death of a Raven». Kazakh National Pedagogical University named after Abai. Messenger. Series of Philological Sciences. No. 1 (59), 2017. 335 p. (in Kaz).
- Toishanovich A. The golden core of Magauin’s new prose <https://abai.kz/post/12393> January 30, 2012. (in Kaz).
- Yelemesova Sh. Linguistic relevance of national culture in a literary text dis. –Almaty, 2003 (in Kaz).
- Zhakan D. Dear concepts related to family life // Dear world of Kazakh folklore. - Almaty: Press Co., 2020. - 384 p. (in Kaz).
- Zhaksylkov A. Images, motives and ideas of religious content in the works of Kazakh literature (typology, aesthetics, genesis). – Almaty: Kazakh University, 1999. - 423 p. ISBN 978-601-247-505-0 (in Russ).